

Δεύτερον· Οἱ ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες τῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν, μὴ αἰσθανόμενοι, ἢ μὴ θέλοντες νὰ αἰσθανθῶσιν, ὅτι ἡ ἀληθὴς δόξα, δύναμις, καὶ εὐτυχία αὐτῶν κρέμαται ἐκ τῆς ὀρθῆς παιδείας καὶ τῶν χρηστῶν ἡθῶν τῶν ὑπηκόων, ἀδιαφοροῦσι περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἡθικῆς διδασκαλίας αὐτῶν, πολλάκις μάλιστα καὶ διαφθείρουσιν αὐτοὺς πολιτικῶς, ἀγνοοῦντες, ὅτι ἔθνος διεφθαρμένον τὰ ἥθη καὶ ἀμαθεὲς δὲν δύναται ποτε νὰ ᾖναι ὑποστήριγμα στερεὸν τοῦ θρόνου, οὔτε εὐτυχίας καὶ δόξης ὄργανον. Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος εἶδε τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀχιλλέως, ἐμακάριζε τὸν ἥρωα, ὅτι καὶ ζῶν ἀπέκτησε τοιοῦτον φίλον, ὁποῖος ὁ Πάτροκλος, καὶ μετὰ θάνατον, τοιοῦτον βραβεύον, ὁποῖος ὁ Ὀμηρος. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐξουσίαν παντὸς ἡγεμόνος εἶναι, ζῶν μὲν νὰ ἔχη πάντας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Πατρόκλους, καὶ μετὰ θάνατον ὕμνωδους Ὀμήρους· τὸ μόνον μέσον δὲ εἶναι ἡ παιδεία καὶ ἡ ἀδιάστροφος μόρφωσις τῶν ἡθῶν τοῦ λαοῦ.

Ἐξετάζοντες λοιπὸν κατὰ βάθος τὰ προειρημένα συντόμως δύο αἷτια, βλέπομεν, ὅτι δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν καὶ λυπηρὸν, τὸ ὅτι ἀμελεῖται αὕτη ἡ ἀναγκαία εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπιστήμη τοῦ καλῶς ζῆν. Πρὶν δὲ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῆς, νομίζω συμφέρον εἰς τοὺς φιλομαθεῖς νέους νὰ ἀναφέρω τοὺς ἐπισημοτέρους ἠθικολόγους μεταξὺ τῶν παλαιῶν, ὅσοι ἐδίδαξαν ἢ ἔγραψαν ἠθικά.

ΖΩΡΟΑΣΤΡΗΣ.

Ὁ Ζωροάστρης ἐστάθη ἀρχαιότατος φιλόσοφος καὶ βασιλεὺς, ὡς λέγεται, τῆς Βακτριανῆς τῆς ἐν Περσίᾳ, κατὰ τοὺς χρόνους Δαρείου υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου. Ἐγεννήθη, ὡς λέγουσιν, ἐκ πτωχῶν γονέων, καὶ ἦτον ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ δούλος Ἰσραηλίτου τινὸς προφήτου, κατ' ἄλλους μὲν τοῦ Δανιὴλ, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Ἰεζεκιήλ. Θεωρεῖται ὅμως ὡς βέβαιον, ὅτι ἐδιδάχθη τοὺς νόμους, τὰ δόγματα, καὶ τὰς θρησκευτικὰς συνηθείας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους, ἅτινα καὶ ἐσύστησεν ἐν τῇ Περσίᾳ, ἄλλα μὲν ἀπαράλλακτα, ἄλλα δὲ μεταπεποιημένα. Ἄν δὲ παρατηρήσωμεν πόσον δύσκολον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μεταβολὴ τῶν ἐθνῶν, πρέπει νὰ θαυμάσωμεν, ὅτι εἰς πέντε ἢ ἑξ ἔτη, ὡς λέγουσι, κατέρωθσε τοῦτο ὁ Ζωροάστρης ἐν τῇ Περσίᾳ.

Τὰ δόγματα τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου ἦσαν τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἡ ἀθνασία τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ μέλλουσα κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις. Ἐδογμάτιζε δύο ἀρχάς, μίαν τοῦ καλοῦ, τὸν Ὁρομάζην, καὶ ἄλλην τοῦ κακοῦ, τὸν Ἀριμάνην.

Τὰ ἠθικά αὐτοῦ παραγγέλματα, εἰς ἃ ἀνέφέροντο πάντα τὰ ἄλλα,